

scientific, methodological and applied aspects of the offenses analysis in relation to the main types of economic activity in the national economy.

It has been noted that the criminal situation in our country is characterized by increasing in the economic crimes. Economic crimes are becoming systematic and have organized character. The high level of correlation between the unemployment situation and the negative crimes trends has been discovered. Economic crimes include economic, political, legal, socio-psychological and organizational reasons and conditions.

The complex monitoring system in order to solve problem of the combating economic crimes has been proposed. The effectiveness of such system can be achieved in two main ways. The first way concerns the development of measures that is aimed at the economic crimes preventing. Thus, we have the reduction of the crimes number. The second way involves the development of measures for the disclosure of the committed offenses of economic nature and the achievement of full reimbursement for the incurred losses. However, an important component of the complex system should be the ability to monitor, forecast and identify these sectors of the economy in which the possible offenses in the strategic foresight should be expected. The continuous monitoring with forecasting enables to develop and implement the appropriate preventive measures.

Studies of the economic activities with their efficiency in the formation of GDP of Ukraine have been conducted. Dynamics of the committed offenses on the types of economic activity has been analyzed. The quantitative assessment of the material losses reimbursement of these offenses has been provided. The main causes of the committed offenses in the economic sectors have been considered.

The national measures for the prevent economic crimes are: strengthening of the role and increasing of the trust to the government and its institutions; paradigm shift of the decision-making mechanism in the field of credit and financial system; development of the special mechanisms for preventing of the destabilizing tendencies both at the level of regional development and at the level of national economy.

The complex monitoring system allows to identify sectors of the national economy in the aspect of strategic forecasting. Monitoring enables to develop the preventative measures which are aimed at the improving of the environment, creating of the preconditions for the economic growth and improving of the well-being of population.

Keywords: *type of economic activity, offense, compensation for material damage, economic security.*

УДК 343.9.02

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-2-316-320

Володимир ЄФІМОВ®

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СУЧАСНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ В БАЗОВИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС

Наголошено на тому, що економічні злочини зачіпають всі види економічної діяльності, відображаються в різних сферах життя суспільства. Зросли не тільки умисні посягання на власність, а й інші злочини, пов'язані з господарською діяльністю: економічні зловживання, зловживання повноваженнями співробітниками установ, підприємств, організацій, «хабарництво», шахрайство, підробка документів. Основний тягар щодо протидії економічній злочинності лягає на Національну поліцію, і пріоритетна роль в попередженні економічних злочинів належить підрозділам кримінальної поліції, до складу якої входить департамент стратегічних розслідувань.

Ключові слова: *економічні злочини, департамент стратегічних розслідувань, організована злочинність, завдання підрозділів стратегічних розслідувань.*

Постановка проблеми. Протидія злочинності в сфері економіки актуальна на всіх етапах розвитку держави, особливо на етапі реформування правоохоронних органів незалежно від того як складаються соціально-економічної та суспільно-політичні відносини. Вказані злочини зачіпають всі види економічної діяльності, відображаються в різних сферах життя суспільства. Злочини, що вчиняються в сфері економіки в період ре-

© Єфімов В.В., 2020

ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0002-7094-3990>

efimov2009@i.ua

формування охопили як давно існуючі структури державної та суспільної власності, так і підприємства інших форм власності - приватні підприємства, акціонерні товариства, різного роду товариства і т. і. Зросли не тільки умисні посягання на власність, а й інші злочини, пов'язані з господарською діяльністю: економічні зловживання, зловживання повноваженнями співробітниками установ, підприємств, організацій, хабарництво, шахрайство, підробки документів. З'явилося чимало нових злочинів які раніше рідко зустрічались правоохоронцям: фіктивне підприємництво, незаконне отримання кредиту і злісне ухилення від його повернення, навмисне і фіктивне банкрутство, ухилення від сплати податків і т.п. Одночасно зростає групова, організована злочинність в цій сфері діяльності, про що свідчить звіт Голови Національної поліції України. Ще одне пріоритетне завдання на 2020 рік – це протидія організованій злочинності. У 2019 році поліція знешкодила 275 організованих груп проти 258 у позаминулому. До кримінальної відповідальності притягнуто більше 1 тис. учасників цих груп, яким доведено вчинення 2,5 тис. злочинів. Ураховуючи такі загрози, у 2019 році підрозділам стратегічних розслідувань надано статус міжрегіонального територіального органу із конкретними завданнями: виявляти та припиняти діяльність організованих злочинних груп, розривати спайки між організованою злочинністю та бізнесом і політикою, а також притягувати до кримінальної відповідальності «зłodів у законі» [1, с. 6].

Все частіше економічні злочини вчинюються за участю корумпованих працівників державних органів, в тому числі і правоохоронної системи, пов'язані з вбивствами, нанесенням тяжких тілесних ушкоджень, вимагання, іншими особливо тяжкими злочинами. Злочинці, поряд з традиційними способами, розробляють і використовують нові прийоми і методи скоєння злочинів, залучаючи в своє середовище фахівців різних областей діяльності. В таких умовах держава зазнає величезних втрат в сфері економіки, що й обумовлює наш інтерес до вивчення суб'єктів та їх завдань щодо забезпечення економічної безпеки держави. Одним з таких суб'єктів є поліція.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Правові засади, організація діяльності, особливості щодо викриття окремих видів економічних злочинів, організованих економічних злочинів, здійснення цієї діяльності стосовно до окремих галузей економіки в спеціальній літературі обговорюється тривалий час й досить докладно, зокрема в роботах: К.В. Антонова, А.І. Берлача, В.І. Василичука, В.Я. Горбачевського, Е.О. Дідоренка, О.Ф. Долженкова, В.П. Захарова, Я.Ю. Кондратьєва, В.С. Кубарева, М.І. Камлика, І.П. Козаченка, А.І. Капітанського, В.В. Матвійчука, Д.Й. Никифорчука, В.Л. Ортинського, В.І. Литвиненка, В.І. Лебеденка, К.М. Ольшевського, І.В. Сервецького, М.М. Перепелиці, В.Д. Пчолкіна; О.О. Савченка, О.П. Снігерьова, А.І. Федчака та ін.

Незважаючи на велику кількість публікацій, присвячених викриттю економічних злочинів, а також ряду досліджень по даному питанню, наукове і практичне рішення названої проблеми представляє відому складність. Уважний аналіз опублікованих робіт свідчить, що процес реформування правоохоронних органів до компетенції яких належить протидія економічній та організованій злочинності відбувається стихійно та схематично, замість послідовної та виваженої державної безпекової політики.

Метою статті є визначення науково-теоретичних, правових й практичних проблем сучасної діяльності Національної поліції щодо протидії економічним злочинам в базових галузях економіки України, зокрема в агропромисловому комплексі.

Вклад основного матеріалу. Основний тягар щодо протидії економічній злочинності лягає на Національну поліцію, і пріоритетна роль в попередженні економічних злочинів належить підрозділам кримінальної поліції. В системі підрозділів кримінальної поліції функціями з протидії економічним злочинам наділені підрозділи стратегічних розслідувань, що очолюються Департаментом стратегічних розслідувань Національної поліції України [2].

Департамент стратегічних розслідувань (ДСР) відповідно до покладених на нього основних завдань: - здійснює аналіз оперативної обстановки, соціально-економічних та інших факторів, що впливають на її ускладнення, тенденції та рівень розвитку корупції, організованої злочинності, в тому числі в органах державної влади, управління і місцевого самоврядування; - прогнозує криміногенну ситуацію в державі та окремих її регіонах; - інформує керівництво Національної поліції України про стан і динаміку організованої злочинності та корупції, причини та умови їх проявів, ступені впливу на криміногенну, соціально-економічну та політичну ситуацію; - здійснює відповідно до

чинного законодавства заходи, спрямовані на виявлення, попередження і припинення ОГ та ЗО, які впливають на соціально-економічну та криміногенну ситуацію в державі, викриття злочинної діяльності їх лідерів, ліквідацію економічного та фінансового підґрунтя їх діяльності; - здійснює відповідно до чинного законодавства заходи, спрямовані на виявлення, запобігання та припинення злочинів, вчинених ОГ та ЗО, які впливають на соціально-економічну і криміногенну ситуацію в державі та в окремих її регіонах; - організовує та здійснює оперативно-розшукову діяльність, в тому числі шляхом впровадження негласних штатних працівників у злочинне середовище, виконує спеціальні завдання з протидії злочинній діяльності ОГ чи ЗО та корупції; - здійснює оперативно-розшукові заходи, в тому числі оперативно-технічні, з викриття ОГ і ЗО, їх організаторів, учасників та осіб, які сприяють, укривають чи організують їх злочинну діяльність та фінансування; - проводить спільно з оперативними підрозділами Державної кримінально-виконавчої служби України заходи з метою оперативного контролю над процесами, що відбуваються в середовищі засуджених, а також для вирішення інших завдань оперативно-розшукової діяльності, покладених на ДСР; - вживає відповідно до чинного законодавства та в межах компетенції Національної поліції України заходи із протидії корупції й хабарництва у сферах, які мають стратегічне значення для економіки держави чи конкретного регіону, серед вищих посадових осіб, працівників судових, правоохоронних та контролюючих органів; - вживає в межах компетенції заходи з викриття та ліквідації злочинних та фінансових схем, що використовуються ОГ і ЗО, в тому числі в органах влади та місцевого самоврядування, а також корупції; - вживає в межах підслідності Національної поліції України заходи з протидії злочинам в органах державної влади, проти власності, у сфері інтелектуальної власності, пов'язаним з фальшивомонетництвом; - протидіє кримінальним правопорушенням з ознаками організованості в сфері господарської діяльності, земельних відносин і використання державного майна, запобігання незаконному використанню надр та інших природних ресурсів, легалізації (відмиванню) доходів, одержаних незаконним шляхом; - вживає заходи щодо захисту бюджетних коштів від злочинних посягань ОГ і ЗО, забезпечення правомірності застосування процедур закупівлі товарів, робіт і послуг та цільового використання бюджетних коштів; - вживає в межах компетенції заходи, спрямовані на забезпечення відшкодування збитків державі, а також фізичним і юридичним особам, завданих протиправною діяльністю ОГ і ЗО; - вживає заходи, спрямовані на встановлення майна та матеріальних цінностей, здобутих злочинним шляхом, щодо яких судом може бути прийнято рішення про стягнення їх для відшкодування завданих злочинами збитків чи виконання додаткової міри покарання у вигляді конфіскації майна; - встановлює причини і умови, що сприяють учиненню правопорушень, та вживає в межах компетенції заходи щодо їх усунення; - вживає відповідно до чинного законодавства заходи, спрямовані на здобуття в інтересах підрозділів кримінальної поліції та органів досудового розслідування інформації про криміногенні процеси в злочинному середовищі, у сферах, що перебувають під його впливом, протиправну діяльність окремих осіб та злочинних угруповань, схеми легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; - здійснює інформаційно-аналітичне забезпечення службової діяльності підрозділів стратегічних розслідувань та кримінальної поліції з питань, які належать до компетенції ДСР; - встановлює конфіденційне співробітництво з особами на засадах добровільності з метою вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження; - проводить комплекс організаційних, оперативно-розшукових, фінансово-господарських заходів для забезпечення впровадження штатних та позаштатних гласних і негласних працівників до злочинного середовища, а також виконання ними спеціальних завдань з розкриття злочинної діяльності ОГ і ЗО шляхом участі в її діяльності в межах, визначених законодавством України.

Тривалий час відбуваються наукові дебати стосовно ліквідації окремих підрозділів, що здійснювали боротьбу з економічною та організованою злочинністю, зокрема Державної служби боротьби з економічною злочинністю та спеціальних підрозділів боротьби з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України.

З моменту створення Національної поліції, протидію економічним злочинам було віднесено до повноважень Департаменту захисту економіки Національної поліції України.

На час діяльності Департаменту захисту економіки Національної поліції України, до його компетенції відносили виявлення 86 складів злочинів економічного спрямування в 65 галузях і сферах економіки, основними з яких є запобігання розкраданню держав-

них коштів, викриття злочинів у найбільш уразливих для злочинних посягань галузях економіки, серед яких паливноенергетичний та агропромисловий комплекси, надрокористування, земельні відносини, зовнішньоекономічна та банківська діяльність, протидія кримінальній і адміністративній корупції, а також боротьба з хабарництвом [3, с. 134].

На думку Гребенюка М.В. та Швеця В.К., в сучасних умовах відбувається масштабне реформування правоохоронних органів, яке супроводжується розробкою нормативно-правових актів, та впроваджуються заходи організаційно-інституційного характеру. Наголошується, що головні зусилля з розвитку сектору безпеки і оборони мають зосереджуватися на поетапному та узгодженому нарощуванні оперативних спроможностей сил безпеки й оборони та рівня їх готовності до невідкладного реагування на виклики й загрози національній безпеці України. Зокрема, Концепція розвитку сектору безпеки та оборони України має певні методологічні відмінності від попередніх стратегічних документів у цьому напрямі.

Також, на їх думку, позитивним моментом Концепції є проведення детального аналізу безпекового середовища України, що надасть можливість визначити найпотужніші загрози для національної безпеки, які перешкоджають нормальному функціонуванню Української держави і на подолання яких мають спрямовуватися наразі основні зусилля правоохоронних органів в цілому. На цьому фоні, вони вважають, головною вадою реформ у правоохоронній сфері є їх стихійність та схематичність, замість послідовної та виваженої державної безпекової політики. [4, с. 23].

На думку фахівців економістів, пріоритетними є такі галузі економіки як: 1. Агропромисловий комплекс за напрямками – виробництво, зберігання харчових продуктів, у тому числі дитячого харчування, а також виробництво біопалива, з орієнтацією на імпортозаміщення. 2. Житлово-комунальний комплекс за напрямками: створення об'єктів поводження з відходами (побутовими, промисловими та відходами, які утворилися в результаті добування та перероблення корисних копалин і виробництва електричної та теплової енергії); будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення. 3. Машинобудівний комплекс за напрямками – виробництво нових та імпортозаміщуючих видів комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, машин і устаткування, електричного устаткування, автотранспортних та інших транспортних засобів. 4. Транспортна інфраструктура за напрямками – будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері транспортної інфраструктури. 5. Курортно-рекреаційна сфера і туризм за напрямками – будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури. 6. Переробна промисловість за напрямком – імпортозаміщуюче металургійне виробництво [5, с. 138].

На нашу думку, ефективність попередження економічних злочинів забезпечується високоякісною інформаційно-аналітичною діяльністю, наявністю науково обґрунтованих прогностичних оцінок високої вірогідності. Поліції, зокрема, слід оцінювати такі показники: дійсний рівень і тенденції кримінального бізнесу, як паразитуючого на легальній економіці, так і того який існує в нелегальній економічній діяльності; частка в ньому злочинних співтовариств; порівняльну інтенсивність здійснюваних шахрайств за сферами і територіями.

Об'єктами попереджувальної діяльності органів Національної поліції повинні бути: негативні явища і процеси, що сприяють вчиненню конкретних економічних і податкових злочинів або полегшують їх вчинення; особи, що замислюють або готуються до вчинення економічних злочинів; особи, щодо яких органами Національної поліції здійснюється контроль за їх поведінкою в передбачених законом випадках; особи зі стійкою протиправною поведінкою і які раніше притягувалися до кримінальної відповідальності за скоєння економічних злочинів; особи, які притягуються до відповідальності за вчинення вказаних злочинів, а також є підозрюваними або обвинуваченими в вчиненні економічних злочинів, якщо кримінальне провадження припинено за не реабілітуючими обставинами, а також особи, щодо яких у відкритті кримінального провадження відмовлено з цих же підстав.

Висновки. Сучасна концепція протидії економічній та організованій злочинності повинна будуватись на суворо розробленій методиці з комплексного аналізу ознак певного виду, що дозволяють виявляти і фіксувати факти економічних злочинів, що готуються чи вже вчинених, в результаті багатоплощинного кримінального аналізу досить великої кількості даних, які отримуються з різних джерел у тому числі з інтегрованих інформаційно-пошукових систем Національної поліції України.

Список використаних джерел

1. Звіт Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2019 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-npu-2019.pdf;
2. Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 23.10.2019 № 1077;
3. Вязмікін С.А. Завдання та повноваження Департаменту захисту економіки Національної поліції України. URL: file:///C:/Users/user/Desktop/Стаття%20Вязмікін%20Завдання%20ДЗЕ%20аумvs_2016_1_13.pdf;
4. Гребенюк М.В., Швець В.К. Посилення спроможностей підрозділів національної поліції у сфері боротьби з організованою злочинністю URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/177966-393608-1-PB.pdf>;
5. Петришина Н. В. Пріоритетні галузі економіки України: стан та перспективи розвитку. URL: <file:///C:/Users/user/Desktop/Стаття%20Пріоритетні%20галузі%20економіки%20Petryshyna.pdf>.

References

1. Report of the Head of the National Police of Ukraine on the results of the work of the department in 2019. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-npu-2019.pdf;
2. Regulations on the Department of Strategic Investigations of the National Police of Ukraine: Order of the National Police of Ukraine dated 23.10.2019 № 1077;
3. Vyazmikin SA Tasks and powers of the Department of Economic Protection of the National Police of Ukraine. URL: file:///C:/Users/user/Desktop/Article%20Vyazmikin%20Task%20DeZ%20аумvs_2016_1_13.pdf;
4. Grebenyuk MV, Shvets VK Strengthening the capacity of national police units in the fight against organized crime URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/177966-393608-1-PB.pdf>;
5. Petryshyna NV Priority sectors of the economy of Ukraine: status and prospects. URL: <file:///C:/Users/user/Desktop/Article%20Priority%20branches%20economics%20Petryshyna.pdf>.

Надійшла до редакції 07.05.2020

SUMMARY

Volodymyr V. Yefimov. Modern activity of the national police in counteracting economic crimes in the basic branches of the economy of Ukraine (agro-industrial complex). It is emphasized that economic crimes affect all types of economic activity, are reflected in various spheres of society. Not only intentional encroachments on property have increased, but also other crimes related to economic activity: economic abuse, abuse of power by employees of institutions, enterprises, organizations, "bribery", fraud, forgery of documents. The main burden of combating economic crime falls on the National Police, and the priority role in the prevention of economic crime belongs to the criminal police, which includes the Department of Strategic Investigations.

The effectiveness of prevention of economic crimes is ensured by high-quality information and analytical activities, the presence of scientifically sound prognostic estimates of high probability.

The police should assess the following indicators: the actual level and trends of the criminal business, both parasitic on the legal economy and that which exists in illegal economic activities; the share of criminal communities in it; comparative intensity of fraud by areas and territories.

The objects of preventive activities of the National Police should be: negative phenomena and processes that contribute to the commission of specific economic and tax crimes or facilitate their commission; persons planning or preparing to commit economic crimes; persons in respect of whom the National Police controls their behavior in cases provided by law; persons with persistent illegal behavior and who have previously been prosecuted for economic crimes; persons who are prosecuted for the commission of these crimes, as well as suspects or accused of committing economic crimes, if the criminal proceedings are terminated due to non-rehabilitative circumstances, as well as persons in respect of whom criminal proceedings were refused on the same grounds.

The modern concept of combating economic and organized crime should be based on a strictly developed methodology for comprehensive analysis of certain features as a result of criminal analysis of a large amount of data obtained from various sources, including integrated information retrieval systems of the National Police of Ukraine.

Keywords: *economic crimes, department of strategic investigations, organized crime, tasks of strategic investigation units.*